

TNO

contact

november 1960

personeelsorgaan

no. 3 jaargang 5

TNO *contact*

Personeelsorgaan van de Nederlandse Organisatie voor
Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek T.N.O.
Redactieadres: Koningskade 12, (Postbus 297) Den Haag; Telefoon 776090
Verschijnt maandelijks

Redactie en vormgeving: L. N. van Roon
Redactionele medewerkers. Drs. J. Isings, Ir. F. van Wijk
Puzzelredacteur: A. A. Steiner
Omslagontwerp: Mevr. G. Hoogcarspel-Benschop (V.I.)
De kopij kwam o.a. van: S. H. Ellens, Dr. L. de Jong, D. Pauli, L. Scheffer
Druk: Semper Avanti N.V., Den Haag

UIT DE INHOUD

Bij het omslag:

Op 19 oktober werd een nieuwe vleugel van het Instituut voor Grafische Techniek TNO te Amsterdam geopend. Hierdoor is dan een einde gekomen aan het ruimte gebrek waarmee dit instituut te kampen had. Op de foto ziet U het IGT-gebouw zoals het er nu uitziet.

In memoriam Prof. Ir. D. Dresden	35
Oud/nieuw Delft op 16 mm	36
Een bezoek aan het nieuwe districtspostkantoor te Rotterdam	37
Het Rijksinstituut voor oorlogsdokumentatie	38
Wilson opende een venster op de wereld van het onzichtbare	42
Werktijdverkorting	44
Bedrijfsbescherming der nijverheidsorganisatie TNO te Rijswijk	46
Personeelsbijeenkomsten	46
Puzzelhoekje	48

Kopij dient uiterlijk de 15 de van iedere maand in het bezit van de redactie te zijn

In memoriam

Prof. Ir. D. DRESDEN

Woensdagochtend 10 november jl. is op 74-jarige leeftijd te Delft overleden Prof. Ir. D. Dresden, tot voor enige maanden voorzitter van de Nijverheidsorganisatie TNO.

Prof. Dresden - geboren te Amsterdam - behaalde in 1904 het einddiploma MTS en slaagde in 1910 te Delft met lof voor het ingenieursexamen (werktuigkunde). Als ingenieur was Prof. Dresden werkzaam bij diverse bedrijven in binnen- en buitenland; hij werd in 1920 benoemd tot hoogleraar in de Werktuigkundige Technologie aan de Technische Hogeschool en trad af in 1928 om een functie in het bedrijfsleven te gaan vervullen. In november 1940 volgde ontslag wegens maatregelen van de Duitse bezetter maar clandestien bleef hij als adviseur werkzaam. Na internering en bevrijding werd Prof. Dresden ten tweede male hoogleraar te Delft en tevens - in 1946 - voorzitter van de Nijverheidsorganisatie TNO en lid van het dagelijks bestuur van de Centrale Organisatie TNO. Bovendien maakte Prof. Dresden deel uit van de besturen van tal van TNO-instituten. In 1951 legde hij het hoogleraarschap neer en werd ondervoorzitter van de Voedingsorganisatie TNO. Zijn enorme werkkracht blijkt verder onder andere uit het feit, dat Prof.

Dresden bestuursfuncties vervulde in tal van instellingen buiten TNO, waarvan er enkele zijn: de Contactgroep Opvoering Productiviteit, het Nederlands Instituut voor Vliegtuigontwikkeling, de Stichting Nederlands Diamant Speurwerk Centrum, Commissie Vakopleidingsaangelegenheden van de Sociaal Economische Raad en de Herstelbank. Ook was Prof. Dresden lid van verschillende door de Overheid ingestelde commissies.

Bij een terugblik op leven en werken van Prof. Ir. D. Dresden dringen zich zo veel eigenschappen en kenmerken naar voren als slechts zelden in één mens verenigd waren. Dat deze eigenschappen en kenmerken voor zo velen een zo positieve betekenis hadden, is de waarde ervan; ze alle te noemen is in dit beperkte bestek niet mogelijk.

Hoe kent 'men' Prof. Dresden? Door een uitspraak van hemzelf misschien, toen hij sprak over de noodzaak van samenwerking: 'Samenwerking is geen parallelschakeling, samenwerking is een serieschakeling'?

Of is het door de kenschetsing die een ander enkele jaren geleden van hem gaf: 'Dresden is the grand old man van TNO'?

TNO - het is de organisatie die zijn hart en zijn verstand had, vooral na 1946 toen hij

het voorzitterschap van de Nijverheidsorganisatie TNO vervulde. In de jaren daarna kwam zijn naam in allerlei besturen en commissies steeds veelvuldiger voor, vooral ook daar waar het ging om het vermelden van de naam van de voorzitter.

Niet alleen binnen TNO, ook ver daarbuiten profiteerde men van zijn inzichten en van zijn algemene levenshouding waarvan integriteit een wezensdeel was.

In 1946 was het de tijd waarin men TNO wel wilde en waarin het bedrijfsleven meer dan ooit een speurwerkorganisatie nodig had, maar waarin noch de overheid, noch het bedrijfsleven over voldoende financiële middelen beschikte om de zaak op gang te brengen. Hier lag de taak waarvoor Prof. Dresden gesteld werd en die hij ruim veertien jaren als opdracht zag, met welhaast onuitputtelijke energie, sterke wil en krachtig doorzettingsvermogen. Het resultaat van dit alles? Momenteel heeft de Nijverheidsorganisatie TNO het rechtstreekse beheer over ongeveer twintig instituten en uit hoofde van haar financiële steun bemoeienis met nog zes andere. Het gezamenlijk budget is van zes miljoen gulden in 1946 gestegen tot ruim twintig miljoen in 1960. Onder haar werknemers bevinden zich meer dan tweehonderd acade-

mici, dat is ongeveer vijftien procent van het totaal.

Maar te zeggen dat dit allemaal het werk is van één man - is ook volgens zijn eigen woorden - overdreven. De Overheid intussen erkende Prof. Dresden's verdiensten door hem respectievelijk te benoemen tot Ridder in de Orde van de Nederlandsche Leeuw en tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau. Bij een man als Prof. Dresden past naast een veelzijdige begaafdheid een veelzijdige belangstelling. Belangstelling bijvoorbeeld voor zijn medewerkers en medewerksters. Van zelfs de jongste had hij de verjaardag in een minuscuul zakagendaatje genoteerd. Belangstelling in groter verband had hij voor de persoonlijke en intellectuele vorming van de jonge mens. Het kan ook nauwelijks anders bij de man die in het begin van deze eeuw als monteur en tekenaar werkzaam was, die nog geen tien jaar daarna als ingenieur in Roemenië een baan had en weer enkele jaren later werd benoemd tot hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft.

Velen kennen Prof. Dresden door zijn reeds tijdens zijn leven welhaast legendarische slagvaardigheid; niemand evenwel kent hem zonder de pijp waarmee hij 's morgens om goed acht uur zijn werkkamer aan de Koningskade in Den Haag betrad.

S. H. ELLENS

OUD/NIEUW DELFT OP 16 mm

Zaterdagmorgen, 29 oktober 1960, ergens in een Delftse collegezaal. In de banken enige tientallen medewerkers van de TPD, rustig, afwachting. Vóór de banken, een beetje nerveus, Fritz Engelen, gewoonlijk fotograaf bij die TPD maar deze keer (beginnend) cineast. Over enkele minuten zal hij zijn eerste rolprent vertonen, het wachten is alleen nog op de meneer-die-er-over-drie-minuten-kan-zijn. Zoiets is meestal niet goed voor de zenuwen. Maar goed, de lichten gaan uit en daar staat op het doek: Delft. Eerst in de vorm van het prozaïsche bord van de Algemene Nederlandse Wielrijders Bond, daarna in de vorm van zijn fraaie gebouwen, van zijn grachten, van zijn koeltegevende bomen, van zijn steegjes en zijn hofjes - van zijn imposante nieuwbouw in de TH-wijk óók. Van zijn mannetjes bij de brug, van zijn eenden in het water van ja, van een typisch Nederlandse provinciestad waar aan vooruitgang wordt gedacht en gewerkt. Waar nog bij komt dat wij, vrij naar Gertrud Stein, zouden willen zeggen: Delft is Delft is Delft.

Het moet gemakkelijk en moeilijk zijn een film over Delft te maken. Gemakkelijk omdat het materiaal er voor het instellen en opnemen ligt, moeilijk vanwege de keuze, een logische opbouw, een balans tussen oud en nieuw en moeilijk ook om de niet altijd gemakkelijk te vouwen brug tussen oud en nieuw. 't Is Delft of oud of nieuw! Wat Engelen betreft, het lijkt ons dat hij een goed gevoel heeft voor de mogelijkheden die de camera biedt. Zo weet hij de overgangen tussen oud en nieuw soms uitermate behendig op te lossen. Ook is het duidelijk dat hij wat anders wil dan al zo vaak werd vertoond. Alleen, minder sterk qua originaliteit vinden wij begin en einde: de kerk op de markt en de taptoe op dezelfde markt. Ook doet de hele presentatie van Delft soms nog wat luidruchtig aan. Het is echter bepaald een film waarmee we Engelen - en zijn verloofde die hem bij de opnamen assisteerde - van harte kunnen gelukwensen. Het wachten is op nummer twee!

S. H. ELLENS

Een bezoek aan het nieuwe districtspostkantoor te Rotterdam

Het nieuwe districtspostkantoor te Rotterdam

Op 13 september j.l. hebben de administratief werkzame personeelsleden van het Centraal Technisch Instituut TNO een bezoek gebracht aan het imposante nieuwe districtspostkantoor te Rotterdam.

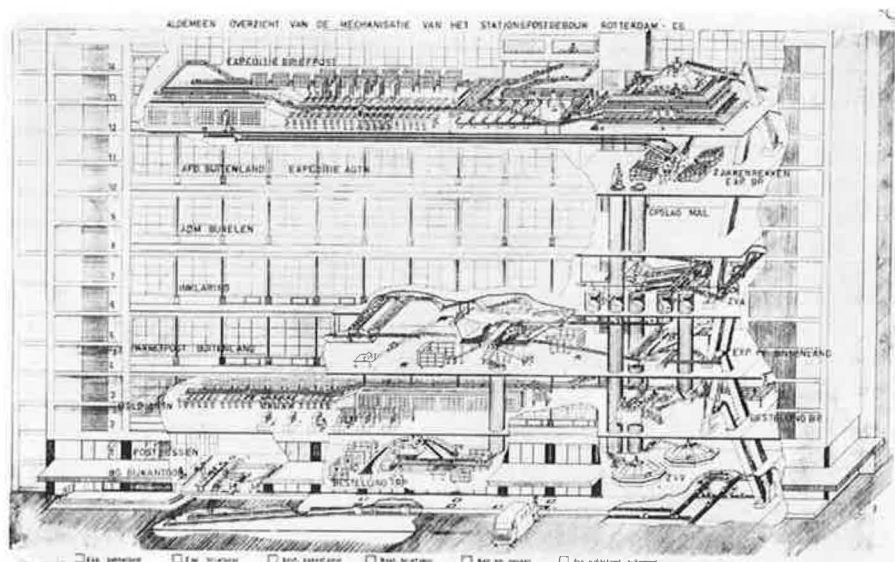
Per bus werd de rit naar Rotterdam gemaakt in de wat kille ochtend, die echter de belofte voor een stralende, zonnige dag in zich hield.

In het districtspostkantoor werden de deelnemers ontvangen in het speciale voordrachtszaaltje voor rondleidingen, waar een van de inleiders een kort overzicht gaf van het verloop van de postverzekering in Rotterdam en omstreken en over de bouw en inrichting van het kantoor. Het gebouw telt 14 etages, is 104 meter lang bij een diepte van 36 meter en een hoogte van 57,5 meter. Men heeft er bij de bouw naar gestreefd de behandeling en de aan- en afvoer van de post zo efficiënt mogelijk te doen geschieden.

Het gebouw grenst direct aan het Centraal Station en bezit een eigen postperron. Aan de straatzijde is een perron aangebracht voor het in- en uit-

laden van auto's. Via stortluiken in de perrons komen postzakken en pakketten op transportbanden die het begin zijn van geautomatiseerde mechanische transportinrichting door het gehele gebouw. Deze installatie bestaat uit kilometers glijgoten en transportbanden, alsmede een kettingtransporteur. Er wordt echter ook veelvuldig gebruik gemaakt van de zwaartekracht om de post naar de diverse afdelingen te distribueren. Imposant zijn de dubbele transportbanden die de poststukken onder een zeer sterke helling tot elke gewenste hoogte kunnen opvoeren. Het pakket wordt namelijk tegen terugvallen behoed door een boven de normale transportband meelopende soepele band met dwarsplooien die het pak klem zet zonder kans op beschadiging.

Uniek voor Europa is de controle op het verloop van het transport in het gebouw met behulp van bedrijfstelevisie. Op knooppunten in het transportsysteem zijn t.v.-camera's opgesteld, waardoor men in de centrale controlekamer via de daar opgestelde beeldbuizen de situatie kan overzien en de

Overzichtstekening van het districtspostkantoor te Rotterdam

HET RIJKSINSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE

Kort na het begin van deze eeuw werd de Commissie van Advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publikatieën in het leven geroepen.

In 1904 verscheen het in hoofdzaak door de secretaris der commissie, de latere Leidse hoogleraar Colenbrander samengestelde 'Overzicht van de door bronnenpublicatieën aan te vullen leemten der Nederlandsche geschiedenis'. Overheid en historici stonden op het standpunt dat alleen het uitgeven van bronnen (documenten), niet het direct vast leggen van een historisch beeld regeringstaak was; bovendien meende men dat de historiebeoefening zich verre had te houden van de eigen tijd. De genoemde commissie ging met haar voorstellen dan ook niet verder dan tot 1840. 'Welke uitgaven het dienstigst zullen zijn om de intieme geschiedenis van onze eigen tijd aan het licht te brengen, staat aan onze kleinkinderen te beoordelen' schreef zij.

Dit typisch 19e-eeuwse standpunt - waarop uit historisch-theoretisch standpunt heel wat aan te merken valt - werd buiten Nederland door en na de Eerste Wereldoorlog verlaten. Hier te lande

was de schok van invasie en bezetting nodig om het besef te doen doorbreken, dat de overheid ook, neen juist tegenover een zo bewogen contemporaine periode verplichtingen had. 'Wat wij nu beleven, moet voor latere onderzocht en vastgelegd worden' - dat werd in de jaren '40-'45 een in wijde kringen gekoesterde overtuiging. Zij leefde bij de Nederlandse regering te Londen die in de lente van '44 in beginsel tot de oprichting van een naoorlogs instituut voor oorlogsdokumentatie besloot; zij leefde nog sterker in bezet gebied zelf waar in de periode 1942-1943 de Amsterdamse hoogleraar Dr. N. W. Posthumus de eerste plannen voor zulk een instituut ontwierp. Posthumus zocht contact met Prof. Dr. G. A. van Poelje, de door de bezetter ontslagen secretaris-generaal van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, die niet alleen tal van nuttige adviezen verstrekke maar er bovendien zorg voor droeg, dat drie dagen na de bevrijding, op 8 mei 1945, een besluit van zijn hand gepubliceerd werd waarbij het 'Rijksbureau voor Oorlogsdokumentatie' (het is zich spoedig nadien om het onder-

nodige maatregelen kan nemen om eventuele stagnatie op te heffen.

Controle op en signalering van stagnatie vinden ook plaats met behulp van een 300-tal foto-elektrische cellen. Een en ander resulteert in een dusdanige snelle verwerking van b.v. de postpakketten, dat, terwijl de chauffeurs nog bezig zijn met het uitladen van hun wagens, de eerste pakketten die zij afleverden reeds gereed liggen bij de pakketpostverzending. Voor dergelijke stukken duurt de cyclus van ontvangst-transport-sortering-verzending namelijk gemiddeld slechts ongeveer 3 minuten!

Wat het gebouw zelf betreft, het is zeer royaal van opzet en weerspiegelt de moderne ideeën voor bedrijfsgebouwen. Ruim, licht en lucht. Het imposante trappenhuis is voorzien van kunstwerken van een 9-tal kunstenaars.

Vermeldenswaard zijn de grote recreatiezaal, die naar gelang de behoefte kan worden verdeeld in twee kleinere eenheden, en de dak-kantine waar

men kan genieten van een prachtig uitzicht over Rotterdam en omgeving.

Uiteraard valt er over dit gebouw en zijn inrichting nog veel te vertellen. Voor verdere details wordt evenwel verwezen naar de in diverse vakbladen verschenen publikatie over dit gebouw en zijn inrichting. De in snel tempo uitgevoerde rondleiding duurde ca. 2 uur! In ieder geval hebben de administratieve medewerkers nu een inzicht gekregen van hetgeen er gebeurt met de poststukken, waarmee zij door hun taak zo veelvuldig hebben te maken.

De excursie werd afgerond met een bezoek aan Hellevoetsluis en een boottocht van daaruit naar de bouwput voor de uitwateringssluizen in het Haringvliet in het kader van de Deltawerken. Via Rockanje, waar een aantal medewerkers zich het stof van de reis van het lichaam spoelde door een verfrissend bad in zee, werd de terugtocht gemaakt, onderbroken door een gezellige gezamenlijke maaltijd.

D. PAULI

scheid van de rijksbureaus van handel en nijverheid te markeren *rijksinstituut* gaan noemen) in het leven geroepen werd. De definitieve oprichting vond plaats bij Koninklijk besluit van 5 september 1947.

Deze instelling nu had van meet af aan een merkwaardige ondertitel: 'Rijksinstituut voor de documentatie en de geschiedschrijving van Nederland in oorlogstijd'. Het was de toevoeging 'en de geschiedschrijving' die het duidelijkst het verschil met de in de aanvang van de eeuw levende denkbeelden onderstreepte.

Vijftien jaar lang heeft het instituut getracht, zijn taak te vervullen. Het heeft een schat van materiaal bijeengebracht en een statige reeks publikaties doen verschijnen; het is bovendien in tal van opzichten een moeilijk weg te denken maatschappelijke functie gaan vervullen. Wanneer ik daar nu als degene aan wie, met uitzondering van de allereerste maanden, de dagelijkse leiding van de instelling toevertrouwd was, het een en ander over wil mededelen, dan wil ik vooropstellen dat het instituut op het terrein van de documentatie en de geschiedschrijving van het oorlogs- en bezettingsgebeuren allerminst als enige aan het werk geweest is. Waardevolle studies zijn geschreven door de krijgsgeschiedenis sectie van de Generale Staf en door het bureau Maritieme Historie van de Marinestaf. Verscheidene illegale organisaties uit de bezettingstijd droegen later zorg voor uitstekende monografieën. Voor het regeringsbeleid en voor verscheidene aspecten van het verzet blijven de negentien delen van de Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945 van de Tweede Kamer der Staten-Generaal een bron van primaire betekenis. Er zijn in totaal sinds 1945 meer dan duizend gedrukte werken over de geschiedenis van Nederland in de Tweede Wereldoorlog verschenen. Wat het instituut daaraan toegevoegd heeft en zal toevoegen, is numeriek niet zoveel, maar het ligt, vergeleken met veel herinneringen, lokale geschiedenissen, enz., natuurlijk wel in een ander vlak.

Zoals de ondertitel van de instelling het zegt: aan de geschiedschrijving ging de documentatie vooraf. In de eerste vijf jaar van het bestaan is de staf op jacht geweest. Toen zijn de grote collecties bijeengebracht. Duitsers en N.S.B.-ers hadden hier te lande te veel tijd gehad om hun stukken te vernietigen. Voor de Japanners in Indië gold hetzelfde. Er moesten dus elders, t.w. overal daar waar de Geallieerden op de vijand buitgemaakte archieven verzameld hadden, onderzoeken ingesteld worden die ertoe zouden leiden dat het instituut fotocopiëën verwierf van alle documenten die voor de Nederlandse oorlogsgeschiedenis van belang waren: Leden van de staf togen aan het werk in Neurenberg en Berlijn, in Parijs en

Londen, in New York en Washington. Daarnaast lieten tijdelijke instellingen hier te lande als de instanties van de bijzondere rechtspleging materiaal, dat men niet of niet meer nodig had, aan het instituut toevloeien, terwijl voorts enkele duizenden landgenoten, door de radio en de pers benaderd, bereid gevonden werden, kleine of grote hoeveelheden stukken die zij bewaard hadden 'om later nog eens in te zien', aan het instituut af te staan. Het materiaal, dat binnenstroomde, vaak in chaotische toestand (o, de wanhoop als weer eens een vrachtauto met los papier zijn inhoud gelost had in het archiefdepôt...), werd zorgvuldig bekeken ten einde te zien of het wel de moeite van het bewaren waard was. Veel werd met machtiging van de algemene rijksarchivaris vernietigd. Het instituut behield ten slotte ruim 2 strekkende kilometer aan collecties die stuk voor stuk van historisch belang zijn. Het maken van gedetailleerde inventarissen van deze collecties vormt een moeizame arbeid die nog gaande is.

Het is nauwelijks doenlijk, in het bestek van dit artikel nadere bijzonderheden omtrent deze collecties te geven. Vele ervan zijn op zichzelf al van grote betekenis. Dat geldt b.v. voor de bewaard gebleven gedeelten van de archieven van

het Duitse rijkscommissariaat en van de N.S.B.; voor de fraaie collectie van ca. 1000 particuliere dagboeken uit de bezettingstijd; voor de nagenoeg complete collectie ondergrondse bladen (50.000 exemplaren...); voor het documentatiemateriaal betreffende Duitse gevangenen en concentratiekampen en betreffende de interneringskampen van de Japanners; voor de bibliotheek van nationaal-socialistica en voor de met zorg opgebouwde verzameling van na de oorlog verschenen werken over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog die ook de belangrijkste buitenlandse literatuur bevat; voor de haast complete documentatie van de te Neurenberg gevoerde processen tegen Duitse oorlogsmisdadigers en voor de collectie betreffende het Tokiose proces tegen de Japanse oorlogsmisdadigers. Zo kan ik doorgaan. Maar al deze collecties, hoe belangrijk ook op zichzelf, ontleen een extra waarde aan het feit dat zij, op één plek tezamen gebracht, elkaar aanvullen. Men kan betreffende de Duitse bezetting hier te lande geen onderwerp noemen of men kan het in de collecties van het instituut van alle kanten benaderen: van de kant van de Duitsers, de N.S.B.-ers, de Nederlandse autoriteiten, de passieve meerderheid van het volk, de verzetplegende minderheid, de Regering te Londen. Ik durf veronderstellen dat betreffende geen enkele periode uit onze vaderlandse geschiedenis zo veel, maar vooral: zo veelzijdig materiaal bijeengebracht is. Wat gebeurt ten institute nu met al die stukken? Er worden publikaties uit voorbereid - waarover straks meer. Daarnaast vormt dit materiaal grondslag voor wat wij 'dienstbetoon' plegen te noemen.

Zij die in boekvorm, in de pers, voor de radio, voor de televisie een bepaald aspect van het oorlogsgebeuren hier te lande of in Indië willen laten herleven, kunnen steeds bij het instituut terecht om daar te zoeken in de collecties die een publiek karakter dragen. Studenten schrijven er hun scripties. Er worden dissertaties voorbereid. Daarnaast moeten door leden van de staf, meestal uitsluitend aan overheidsinstellingen, inlichtingen verstrekt worden uit de vertrouwelijke collecties. Het instituut is in de eerste jaren na de oorlog een bron van belangrijke informatie geweest voor het apparaat van de bijzondere rechtspleging. Het is ook later in tal van gevallen geraadpleegd door het Nederlands Beheersinstituut en de Raad voor het Rechtsherstel. Het heeft ten aanzien van ca. 6000 aanvragen om buitengewoon pensioen advies uitgebracht aan de Stichting 1940-1945 of aan de Buitengewone Pensioenraad. In de laatste jaren heeft zich zelfs voor het instituut een geheel nieuw werkterrein geopend door zijn bemoeienissen met de toepassing van het *Bundesrückerstattungsgesetz* - een wet van de Duitse Bondsrepubliek die bepaalt dat allen die door het Naziregime vervolgd zij wegens ras, geloof of levensovertuiging, recht hebben op integrale vergoeding van de door hen geleden materiële schade - mits aangetoond kon worden dat de eigendommen waarvan men hen beroofd had, overgebracht waren naar het gebied van West-Duitsland of van het huidige Berlijn. Men begrijpt: bij dat 'mits' ving de werkzaamheid van 'Oorlogsdokumentatie' aan. Het instituut is er in de afgelopen drie jaar in geslaagd, bewijsmateriaal te produceren voor Nederlandse claims onder de genoemde Duitse wet tot een totale waarde van ca. f 25 miljoen.

Natuurlijk zijn mijn medewerkers en ik verheugd wanneer wij de Nederlandse gemeenschap zo nuttige diensten kunnen bewijzen. Toch voelen wij het dienstbetoon niet als ons 'eigenlijke werk'. Dat bestaat uit het voorbereiden van wetenschappelijke publikaties - publikaties waarmee wij zo graag het nageslacht een verantwoord beeld nalaten van hetgeen in de Tweede Wereldoorlog met het Koninkrijk geschied is. Dat daarbij het accent zal vallen op de geschiedenis van de Duitse bezetting van het Rijk in Europa, spreekt vanzelf. De gebeurtenissen elders zullen intussen allerminst verwaarloosd worden. Het neemt veel tijd, het voorbereiden van die boeken. Bergen documenten moet men doorwerken, met tientallen, soms met honderden getuigen moet men spreken. Wetenschappelijke arbeid laat zich niet willekeurig verhaasten. Het is in dit geval bovendien arbeid van een bijzondere verantwoordelijkheid: men legt een historisch beeld vast op grond van uitgebreid onderzoek. Wie zal dat ooit overdoen? Men bepaalt dus tot op zekere hoogte de visie van latere

generaties op gebeurtenissen, toestanden, veelal ook op personen. Dan mag men niet lichtvaardig te werk gaan.

Aan bronnenpublicaties (d.w.z. publicaties van materiaal waaruit de lezer zelf het historisch beeld kan opbouwen) heeft het instituut tot dusver doen verschijnen: de woordelijke verslagen van de processen, gevoerd tegen Max Blokzijl, Mr. R. van Genechten, Ir. A. A. Mussert, de Wehrmacht-befehlshaber generaal F. C. Christiansen en de Höhere SS und Polizeiführer H. A. Rauter; voorts vijf geheime nota's van Mussert aan Hitler; dan een collectie van ruim honderd van de belangrijkste artikelen uit de ondergrondse pers (*Het woord als wapen*); ten slotte een bloemlezing van de meest treffende fragmenten uit de grote collectie particuliere oorlogsdagboeken (*Dagboekfragmenten 1940-1945*). Binnenkort zullen in deze groep het eerste deel verschijnen van de briefwisseling van Mr. M. M. Rost van Tonningen, alsmede, in twee delen, de voornaamste stukken betreffende bezet Nederland uit de archieven van de SS, voornamelijk uit het particuliere archief van de beruchte Reichsführer SS, Heinrich Himmler. Uit de Indische collecties van het instituut zal voorts door de zorgen van de Stichting Indië in de Tweede Wereldoorlog met subsidie van de Z.W.O.-Stichting een boek met documenten verschijnen dat een beeld zal geven van Indië in oorlogstijd, speciaal van het lijden in de Japanse interneringskampen.

Wij komen dan tot de groep monografieën (studies over aparte onderwerpen).

Er zijn boeken verschenen over de drie grote stakingen. Dat over de april-meistakingen van 1943 verscheen in 1950. De studie over de februaristaking van 1941 verscheen in 1954. Kort geleden werd *Rijden en Staken* gepubliceerd, een werk van Prof. Dr. A. J. C. Rüter, dat niet alleen een beeld geeft van het spoorwegbeleid onder de bezetting maar speciaal ook van de spoorwegstaking. Een van de leden van de staf van het instituut die o.m. de geschiedenis van de februaristaking schreef, B. A. Sijes, wijdde voorts een zorgvuldige studie aan de grootste razzia die in bezet Nederland gehouden is, die te Rotterdam op 10-11 november 1944, toen ca. 50.000 mannelijke Rotterdammers de vijand in handen vielen. Dan werden nog boeken geschreven over de ramp te Heusden (het opblazen, door de Duitsers) van het oude stadhuis ter plaatse, herfst 1944, waarbij 150 mensen om het leven kwamen), over de ontwikkeling van de ondergrondse pers (met *case-histories* van ca. 1100 verschillende ondergrondse bladen), over het beleid van het rijksbureau voor huiden en leder en over de geschiedenis van de 'bankier van het verzet', het Nationaal Steun Fonds. Een reeks kleinere studies ligt gereed voor uitgave. Andere manuscripten verkeren in vergevordene staat van voor-

bereiding; ze behandelen o.m. de arbeidsinzet, de concentratiekampen in Nederland en de vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom.

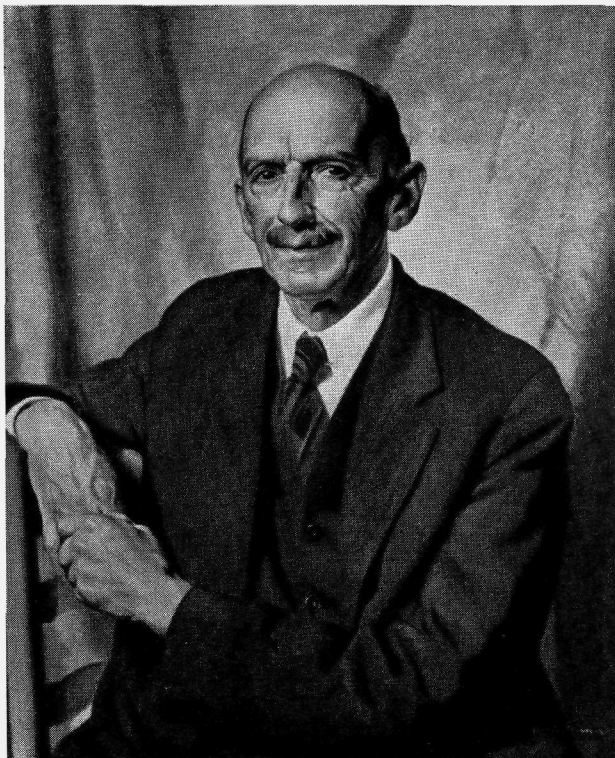
En misschien mogen we tot deze groep ook het herdenkingsboek *Toen... 1940-1945* rekenen, een collectie van de beste foto's en gedichten betreffende Nederland in oorlogstijd, eind april verschenen, dat tot onze vreugde in tienduizenden Nederlandse gezinnen aangeschaft werd.

Dan is er ten slotte de samenvattende *Geschiedenis van Nederland in de Tweede Wereldoorlog*. Het is gedacht als een synthetisch werk. Het moet een overzicht van het geheel van die bewogen historie geven. Natuurlijk wordt het niet alleen op grond van de collecties of de onderzoeken van het instituut geschreven; wat b.v. de Enquêtecommissie onderzocht heeft, moet er evenzeer in samengevat worden. Mijn taak is het, dat boek te schrijven - een schone, maar een moeilijke taak. Ik wil mij er intussen allerminst over beklagen. De opdracht zelf die mij verstrekt is, vormt een dagelijkse bron van inspiratie. Er zal van zoveel belangrijks te verhalen zijn...

'Bestaan jullie nog?' horen wij ons soms toevoegen. Is dat alleen maar als vraag bedoeld, dan kan het antwoord spoedig gegeven worden. Inderdaad, 'Oorlogsdocumentatie' is er nog, 't is maar goed ook. Onze taak is van tijdelijke aard. Dat strookt met onze eigen wensen. Zijn de collecties geordend, de inlichtingen verstrekt, de publicaties verschenen, dan heffe men het instituut op en drage de collecties over aan Algemeen Rijksarchief en Koninklijke Bibliotheek. Dat is ook al vastgelegd en wij zijn er niet rouwig om. Wij zullen wel weer elders werk vinden. Maar eerst moet de taak op behoorlijke wijze ten einde gebracht zijn en dat neemt nog enkele jaren in beslag.

Of wij ooit zo inspirerend en in menselijk opzicht zo bevredigend werk zullen vinden? Ik weet het niet. Het heeft grote voldoening gegeven, dit instituut te zien groeien tot een instelling, die zich binnen en buiten de grenzen bekendheid en vertrouwen verworven heeft. Het werk heeft zijn moeilijke momenten. Veel leden van de staf hebben in de oorlog onherstelbare verliezen geleden. Voor mijzelf mag ik schrijven dat ik deze taak in '45 bewust gekozen heb en er geen dag spijt van heb gehad - integendeel. En dan mag ik met erkentelijkheid gewagen van hetgeen ik bij die arbeid aan leiding, hulp en steun ondervond, niet alleen van het bestuur van het instituut (thans bestaande uit de hoogleraren Van Winter, Hermesdorp en Van der Kooy) maar ook van de ministers en staatssecretarissen, de chefs en ambtenaren van de afdeling OKN en hun collega's van andere afdelingen van het Ministerie van O.K.W., met wie dit mooie werk mij in regelmatig contact gebracht heeft.

DR. L. DE JONG

*De Schotse natuurkundige
Charles Thomas Rees Wilson*

Onlangs hebben de bladen het overlijden gemeld van de Schotse natuurkundige en Nobelprijswinnaar Charles Thomas Rees Wilson, van wie ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag gezegd is, dat hij 'het venster heeft geopend dat uitzicht geeft op de wereld van het atoom'. Wilson heeft nl. de kernfysica verrijkt met een vernuftig en uiterst waardevol instrument: de nevelkamer, ook wel Wilsonkamer of expansievat genoemd. Met dit instrument is het mogelijk de baan van snel bewegende elektrisch geladen atoomdeeltjes - zoals bijvoorbeeld elektronen of alfadeeltjes - zichtbaar te maken.

Bij het fundamentele onderzoek naar de bouw en de gedragingen der atoomkernen heeft de nevelkamer onder meer geleid tot de ontdekking van nieuwe elementaire deeltjes zoals het positron - het positieve elektron - en verschillende typen van de nog altijd mysterieuze mesonen. En nog steeds wordt in de kernfysica - met name ook bij het onderzoek van de zogenaamde kosmische straling - een dankbaar gebruik gemaakt van dit instrument, al zijn er sinds Wilson zijn eerste nevelkamer ontwierp ook andere methoden ontwikkeld voor het zichtbaar maken van de baan van geladen deeltjes.

Wilson opende een venster

Nevelsporen

Aan de nevelkamer liggen enkele uiteenlopende verschijnselen ten grondslag; het feit, dat radioactieve straling de lucht ioniseert, het feit, dat verzadigde waterdamp bij afkoeling condenseert en tenslotte het feit dat de ionen als condensatiekernen optreden.

De eerste twee feiten waren bekend en het derde had Wilson zelf al op het laatst van de vorige eeuw ontdekt. Zijn grote verdienste is deze feiten met elkaar in verband te hebben gebracht en ze op even verrassende als doelmatige wijze gecombineerd te hebben in een uiterst bruikbaar instrument.

In de kamer van het toestel kan een met waterdamp verzadigd volume lucht worden afgesloten. Gaat een geladen deeltje dwars door deze lucht heen, dan wordt de lucht langs zijn baan geïoniseerd. Laat men op dat moment het volume zich plotseling uitzetten, dan treedt afkoeling op - tengevolge van de zgn. adiabatische uitzetting. Er condenseert waterdamp en kleine waterdruppeltjes zetten zich af op de ionen langs de baan; in de lucht wordt dan een condensatiestreep - een nevelspoor - zichtbaar. Plaatst men de nevelkamer in een magnetisch veld, dan wordt de anders rechtlijnige baan van het deeltje gekromd. Uit de richting en de wijze van kromming links om of rechts om is onder meer af te lezen of het deeltje een positieve of een negatieve elektrische lading had.

Het is zonder meer duidelijk dat de onderzoekers van een dergelijk instrument veel profijt konden trekken. Het venster van de nevelkamer was inderdaad een venster dat uitzicht gaf op de onzichtbare wereld van het atoom. Zo zagen de onderzoekers door het venster van de kamer hoe de deeltjes normaal zich rechtlijnig voortbewegen. Soms zagen zij bijvoorbeeld dat de lijn ergens een knik had en de vorm van een vork vertoonde. Men zette zich er toe dit geheimschrift der atomen

op de wereld van het onzichtbare

te ontcijferen en leerde begrijpen dat zo'n vork bijvoorbeeld vertelde, dat het voortijlend alfa-deeltje een elastische botsing had gehad met een of andere zwaardere atoomkern en dit in de richting van de ene vorktand had weggestoten, terwijl de eigen baan was afgebogen in de richting van de andere tand.

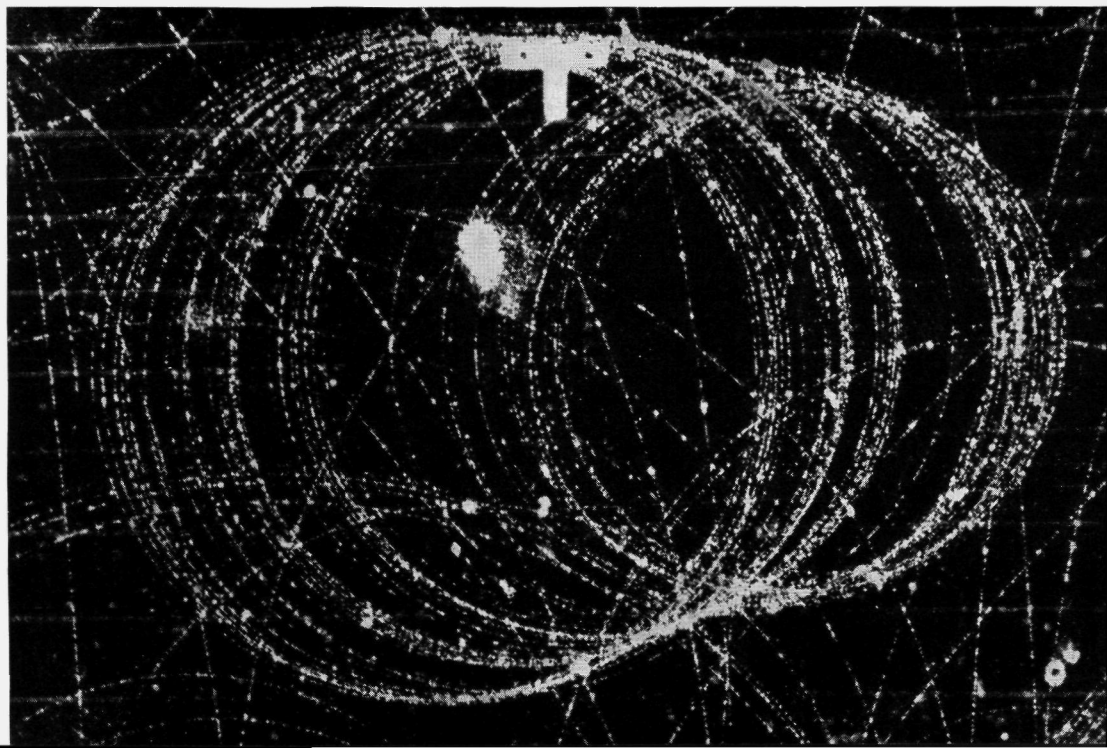
Vondsten in de nevel

In 1932 vond Anderson bij de bestudering van de kosmische straling op de foto de sporen van een tot dusver onbekend deeltje. Het moest een massa bezitten - zo vertelden de sporen - gelijk aan die van een elektron, maar zijn lading was blijkbaar tegengesteld, dus positief. Hij had het positieve elektron gevonden waarvan Dirac het bestaan langs theoretische weg in 1930 al had voorspeld.

In 1936 deed dezelfde Anderson nog een tweede vondst dank zij de nevelkamer: hij identificeerde de sporen van deeltjes met een massa, gelegen tussen die van een elektron en die van een proton en met een positieve of een negatieve elektrische lading. Het waren zogenaamde mesonen. Ook deze waren tot op dat ogenblik nooit aangetroffen, maar een jaar tevoren had de Japanner Yukawa op theoretische gronden verandersteld dat ze wel eens zouden kunnen bestaan.

Tal van verbeteringen waren sinds de eerste nevelkamer aan het instrument aangebracht. Zo verrijkte de Japanner T. Shimizu het in 1921 met een installatie voor het automatisch fotograferen van de nevelsporen. In 1927 werd deze installatie door de Engelsman P. M. S. Blackett nog geperfectioneerd.

*Het geheimschrift
van de deeltjes:
de foto toont een
snel elektron dat
ongeveer 36 keer
rondspiraalt in een
magnetisch veld*

Liefde voor wolken

In de zomer van 1894 bracht Charles Wilson als student een paar weken door in een observatorium op de Ben Nevis, een berg in Schotland. Het prachtige tafereel dat de wolken boden als zij door de zon werden beschenen boeide hem uitermate en deed het verlangen in hem ontwaken de vorming van wolken in het laboratorium na te bootsen om zo de kleuren, voortgebracht als het licht wordt verstrooid door wolken, te bestuderen. Zijn eerste experimenten verrichtte hij begin 1895: hij trachtte wolkjes te doen ontstaan door vochtige lucht zich te laten uitzetten, zodat ze afkoelde en er condensatie optrad. In dat jaar ook verscheen er in de *Proceedings* van de Royal Society een artikel van zijn hand over dit onderwerp. Daarmee had hij zijn grote wetenschappelijke liefde - de condensatie van waterdamp - gevonden.

Nog altijd zag hij de kleurverschijnselen als het doel van zijn studie, maar spoedig trad echter daar iets anders voor in de plaats.

In 1895 had in Duitsland Röntgen de later naar hem genoemde straling ontdekt. In het begin van het daarop volgende jaar kreeg de jonge Wilson in het Cavendish Laboratorium zo'n röntgenbuis in handen en ging hij met de geruchtmakende stralen aan het experimenteren. Daarbij deed hij de ontdekking dat de röntgenstraling en ook de ioniserende straling van uranium de condensatie van waterdruppeltjes in met waterdamp verzadigde lucht die plotseling wordt afgekoeld vergemakkelijkt, doordat de in de lucht ontstane ionen gaan optreden als condensatiekernen. Op dit verschijnsel richtte hij verder zijn onderzoek.

Hij construeerde nevelkamers, hij experimenteerde en geloofde in de betekenis van zijn werk al zag zelfs Rutherford er geen heil in.

Hij ging door en met enorm geduld, onverstoord verbeterde hij zijn instrument. Hij kon het spoor zien dat een alfadeeltje in zijn baan achterlaat en ook de nevel, die snelle secundaire elektronen veroorzaken als er röntgenstraling door de kamer heen gaat. Een goede belichting, en het spoor tekent zich door het venster af als een snoer van kleine witte druppeltjes tegen de zwarte achtergrond. En hij kon de sporen niet alleen zien, hij kon ze zelfs fotograferen. Geen vluchtige verschijning meer, maar een blijvend beeld dat bewaard kon worden en bestudeerd. Hij maakte hele reeksen opnamen, een delicate en moeilijke arbeid. In 1911 durfde hij met zijn resultaten voor de dag te komen: een verslag aan de Royal Society, aangevuld met een serie foto's. De baan van de atoomdeeltjes gefotografeerd - nog een paar jaar tevoren slechts hadden natuurkundigen van naam, zoals Mach en Planck, hun ongeloof in of hun twijfel aan het werkelijk bestaan van atomen niet onder stoelen of banken gestoken. De koppige Schotse boerenzoon had hun de gelegenheid tot twijfel ontnomen.

Charles Wilson ontving in 1927 de Nobelprijs. Hij werd professor in Cambridge. De aardse dampkring bleef zijn belangstelling houden. Een van de terreinen waarop hij zich bewoog was de bestudering van de atmosferische elektriciteit.

In 1934 trad hij af als hoogleraar en vestigde zich in Schotland. Zijn werk is een bron van inspiratie geweest voor vele kernfysici. 'U was mijn held, in mijn jongensjaren', getuigde de leidende Britse kernfysicus Sir John Cockcroft op Wilson's negentigste verjaardag.

Werktijdverkorting

In ons vorig artikel hebben wij er al op gewezen, dat werktijdverkorting in feite een keuze betekent, die men maakt. Het is een van de vele mogelijkheden, die er bestaan om onze toenemende welvaart te besteden. Loonsverhoging is een andere mogelijkheid. En er mag nog wel eens op gewezen worden, dat er ook zeer belangrijke nationale mogelijkheden zijn, waardoor een volk zijn toenemende welvaart kan besteden. B.v. door (vaak zeer kostbare) maatregelen ten behoeve van de toekomst zoals krachtige uitbreiding van het onderwijs. Prof. dr. A. Oldendorff heeft onlangs over

de arbeidstijdverkorting sprekend gezegd: 'Ik vraag mij af, of men zich *realiseert*, dat men voor de keuze staat. Meer vrije tijd eist hogere welvaart; vrije tijd is duur'. Maar zoals gezegd, het lijkt er op, dat de keuze voor werktijdverkorting in ons land gemaakt is; wij gaan naar een kortere werkweek toe. Dus naar meer vrije tijd. En dan komt meteen de belangrijkste vraag: Wat doen we met die vrije tijd? Anders gezegd, de kwestie van de vrije tijdsbesteding. In een maatschappij, die voor zover we kunnen zien op kortere werktijden afgaat, een heel belangrijk onderwerp.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in de winter van 1955-56 een uitgebreid onderzoek ingesteld naar de vrije tijdbesteding in ons land. Daaruit bleek o.m. het volgende:

Van de arbeiders heeft 45 % een liefhebberij, waaraan gemiddeld 4,8 uur per week wordt besteed. De leidinggevend en welgestelden komen hier dicht bij met resp. 43 % en 3,2 uur. De arbeiders houden zich het meest bezig met knutselen (55 %), met dieren (23 %) en met planten en bloemen (22 %). Ook onder de leidinggevend en welgestelden vinden we veel knutselaars (45 %), terwijl hun voorkeur verder uitgaat naar verzamelen (19 %) en naar film en foto (19 %).

Verder bleek, dat de Nederlanders een huiselijk volk zijn. Gemiddeld brengt men 66 % van de tijd binnenshuis door; 42 % wordt aan ontspanning binnenshuis gewijd. De helft van deze thuis aan ontspanning bestede tijd is bestemd voor koffie- en theedrinken en praten met familie en kennissen. Men mag verder aannemen, dat iemand, die van knutselen houdt, als hij over meer vrije tijd zou beschikken, ook meer zal knutselen; enz.

Aan het probleem van de arbeidstijdverkorting zijn echter ook nog andere vragen verbonden. In de eerste plaats die van de vrije zaterdag, door velen met verlangen tegemoet gezien.

Het ziet er naar uit, dat de werktijdverkorting in ons land in veel gevallen zal neerkomen op een vijfdaagse werkweek. En al zijn er nu velen, die het bekende Hollandse binnenhuis eer aan zullen doen, toch moet aangenomen worden, dat het lange weekend een enorme toeneming van de recreatie buitenshuis zal meebrengen. De gevolgen daarvan moet men niet onderschatten. Men komt in verschillend opzicht te staan voor het gebrek aan ruimte in Nederland. Afgezien van de behoeften van de Nederlanders zelf hebben we daarbij ook nog te maken met onze bureu. Dat heeft men onlangs nog kunnen meemaken, toen er in Duitsland door omstandigheden vier opeenvolgende vrije dagen waren. Een invasie van Duitsers uit het Roergebied en omstreken naar verschillende delen van ons land was er het gevolg van. Het is te verwachten, dat meer vrije tijd en in het bijzonder dus de vrije zaterdag belangrijke hogere eisen zal gaan stellen zowel aan het verkeer in ons land als aan alle bedrijven en industrieën, die met recreatie te maken hebben. Daar zal men dus de werktijdverkorting op andere wijze moeten regelen of compensaties verschaffen.

Een vraag, die velen zich in verband met de arbeidstijdverkorting stellen, is of de mensen in de vrijgekomen uren niet toch zullen gaan werken. In Frankrijk, dat het met veel dingen vaak nog al gemakkelijk neemt, worden bijv. die uren als overuren gewerkt. Men ziet ook, dat mensen bij kortere werktijd een 'tweede baan' aannemen. In

Amerika, in Zweden en in Zwitserland is dat veelvuldig geconstateerd. Bij een onderzoek naar de vrije tijdbesteding door de rijpere jeugd in een onzer grote steden bleek, dat die jeugd veel minder vrije tijd had dan men wel dacht; het aantal werkjes dat extra tegen betaling verricht werd, was legio. Waarbij men dan nog moet voegen de enorme mogelijkheden van consumptie (afbetaling, reclame), waardoor de behoefte om extra te verdienen wordt gestimuleerd. Nu kan men zich op het standpunt stellen van: ieder zijn vrijheid. Maar het is toch wel duidelijk, dat met 'een tweede baan' en dergelijke het doel van de werktijdverkorting volkomen wordt voorbij geschoten. Want waarom wil men nu eigenlijk werktijdverkorting?

Door dit alles komt nog een ander belang naar voren: de noodzakelijkheid, dat jonge mensen zo goed mogelijk geleerd wordt hun vrije tijd goed en nuttig te besteden. Er wordt in dit opzicht reeds veel gedaan; maar er moet ook nog zeer veel gebeuren. En er zijn stemmen, die zeggen, dat bij het onderwijs in die richting nog veel meer aandacht moet worden geschonken. Je vrije tijd besteden is iets dat door velen ook geleerd moet worden. Het vrije tijdsprobleem wordt een vraagstuk van de eerste orde wanneer de ontwikkeling verder gaat zoals ze zich nu aan ons voordoet. Zal die toekomstige mens met zijn veel meer vrije tijd gelukkiger leven dan wij nu?

Op die vraag blijven we het antwoord schuldig. Het is voor iedere generatie de opgaa om in háár tijd 'bij de tijd' te zijn.

Bridge

Zaterdag 17 december a.s. wordt de selectiewedstrijd voor het TNO-Kampioenschap gespeeld in de kantine van de Rijksverdedigingsorganisatie TNO, Lange Kleiweg te Rijswijk. Aanvang 14.15 precies. Er wordt (bij voldoende deelname) gespeeld in drie groepen, t.w.:

- a. Selectiegroep TNO-Kampioenschap;
- b. Gevorderden;
- c. Beginners.

Inschrijving mogelijk tot uiterlijk 10 december, door storting van f 3,- per paar op giro 105465 t.n.v. Metaalinstituut TNO, Delft, onder vermelding van de groep waarin U wilt worden opgenomen.

G. J. VAN SPAANDONCK
(Metaalinstituut)

Bedrijfsbescherming der nijverheidsorganisatie TNO te Rijswijk

De 'Nederlandse vereniging van brandweercommandanten' heeft ter gelegenheid van de viering van het 3e lustrum van 23 t/m 27 september 1960 in 's Hertogenbosch een congres georganiseerd met daaraan verbonden een tentoonstelling.

Dat voor deze manifestatie grote belangstelling zou bestaan mocht wel worden verwacht, dat deze echter zo groot zou zijn, als is gebleken, overtrof ieders verwachting.

Door de Nijverheidsorganisatie werden ondergetekenden, de bewaking en brandweer van het complex 'Lange Kleiweg' vertegenwoordigend, in de gelegenheid gesteld een deel van het congres bij te wonen en de tentoonstelling te bezoeken.

Dinsdagmorgen 27 september j.l. trokken wij naar 'Den Bosch', met het voornemen om van dit bezoek een uitgebreid verslag te maken. Er bleek echter zoveel te zien en te horen op het gebied van brandweermateriaal, voorlichting inzake brandpreventie, enz., dat dit ondoenlijk bleek.

Om toch iets te vermelden noemen wij de inleidingen met als onderwerp 'Grondslagen van de

brandpreventie in gebouwen in het kader van de overheidsvoorschriften', films over brandproeven, demonstraties met brandproeven, enz. Allen werden gehouden en vertoond door experts uit binnen- en buitenland.

De demonstraties op het tentoonstellingsterrein, die werden gehouden door verschillende fabrikanten van brandblusmiddelen, trokken eveneens grote belangstelling.

Over 'grote belangstelling' gesproken, de tentoongestelde 'hoge druk nevelspuit' waarvan wij wisten, dat deze binnenkort naar de Nijverheidsorganisatie TNO zou worden overgebracht, had niet alleen grote belangstelling van ons, omdat wij er zo trots op zijn, maar ook van alle afgevaardigden van de Gemeentelijke- en bedrijfsbrandweren.

Dat ook in het buitenland veel aandacht is geschonken aan deze tentoonstelling, blijkt wel uit de deelneming en vertegenwoordiging van de brandweer uit Bern, Brussel, Kopenhagen, Lissabon, Madrid, Wenen en de Italiaanse Staatsbrandweer.

Tenslotte willen wij onze dank uitspreken voor de geboden gelegenheid deze tentoonstelling te mogen bezoeken, die naar wij hopen van zeer groot nut zal zijn voor de bedrijfsbescherming en voor het complex 'Lange Kleiweg' in het bijzonder.

J. VAN DER SLUIS

M. B. P. VAN ALPHEN

PERSONEELSBIJeenKOMSTEN

Volleybal

Wist U al, dat TNO ook een eigen volleybalvereniging heeft? En dat iedere dame of heer werkzaam bij TNO hiervan lid kan worden?

Indien U het wist, dan is het nog niet te laat! U kunt allen nog lid worden.

De trainingsavond is elke vrijdagavond van 17.15-20.00 uur in de sporthal aan de Nieuwe Laan 76 te Delft. De contributie is zo laag mogelijk gehouden, nl. f 1,- per maand.

Afgelopen seizoen werd voor het eerst met één herenteam aan de competitie deelgenomen. Dat dit in goede smaak viel, blijkt wel uit de toename van het aantal leden, zodat bij de a.s. competitie met meer dan één team begonnen kan worden, waarbij ook de dames hun best zullen gaan doen. Wilt U nog meedoen, kom dan eens een kijkje nemen in de Sporthal aan de Nieuwe Laan op vrijdagavond. U kunt zich daar ook als lid in laten schrijven. Verder kunt U zich opgeven bij de heer H. Franke, Van Assendelftstraat 89, Delft (telefoon: Metaal instituut TNO 01730-21.914, toestel 281).

Het is geen bezwaar als U niet in de gelegenheid bent om in competitieverband te spelen. U kunt nl. ook aan de gezellige oefenpartijen meedoen.

Voor allen, die dus voor deze edele zandsport iets voelen, tot vrijdagavond!

J. J. MEIJVIS

Bridge

De op 26 september j.l. in de kantine van het Metaal instituut TNO gehouden bridge-drive heeft de volgende uitslag opgeleverd:

Groep A

1. mej. Van Kuyk / Goedhart	68,25 %
2. Stuyfzand / Van Rijt	57,94 %
3. Echtpaar Volkering	56,35 %

Groep B

1. mevr. Monier / v.d. Sluis	77,78 %
2. Echtpaar Spanjer	57,14 %
3. mej. Van Meerten / Akse	52,38 %

Groep C

1. Pressburg-Frieling	66,25 %
2. De Jong-Veldhuizen	50,— %
3. Götdeke-Maaskant	48,75 %

Een bijzonder jubileum

Op 3 oktober j.l. werd op het Vezelinstituut TNO een bijzonder jubileum gevierd. Veertig jaar geleden, op 1 oktober 1920, kwam Meijuffrouw C. Pieterse de vezelwereld binnen, doordat zij een administratieve betrekking aanvaardde bij de toenmalige Rijksvezeldienst, waaruit het huidige Vezelinstituut TNO is voortgekomen.

Op dringend verzoek van de jubilarisse, die ook in ruimere TNO-kring, speciaal door haar werkzaamheden i.v.m. het Pensioenfonds bij velen bekend is, werd dit jubileum op bescheiden wijze herdacht.

In een klein, gezellig samenzijn memoreerde de directeur van het instituut, Ir. J. R. H. van Nouhuys, deze 40 jaren en bood haar daarbij een zilveren legpenning met getuigenschrift aan van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel. Namens de Nijverheidsorganisatie TNO zond de voorzitter, Prof. Ir. L. Troost, een brief met hartelijke gelukwensen.

Vervolgens werden uit naam van zeer vele personeelsleden, waarmede Mej. Pieterse in haar lange loopbaan contact heeft gehad, nog enige geschenken overhandigd, die zeer in de smaak bleken te vallen. De gehele dag is verder wel gebleken, hoeveel waardering Mej. Pieterse geniet bij alle medewerkers van het instituut.

De inscriptie op de legpenning: 'Voor 40 jaren vezels dienen, vriendelijk, vlijtig en verantwoord' drukt wel kort en kernachtig uit op welke wijze Mej. Pieterse haar taak in al deze jaren heeft opgevat. Naar wij hopen zal zij deze taak nog op dezelfde wijze enige jaren voor ons kunnen en willen vervullen.

Opening volleybalveld

Op vrijdag 23 september werd op het Complex Lange Kleiweg een nieuw volleybalveld geopend. Onder grote belangstelling van TNO-medewerkers werd door Ir. O. M. Planten de 'aftrap' verricht. 'Het zal voor U, mijnheer Planten, een hele opluchting zijn dat het volleybalspel niet meer op het veld voor uw kamer gespeeld zal worden...

... Het heeft ons dan ook meermalen verwonderd dat uw geduld niet op raakte. Wij betuigen U daarvoor onze dank. Door uw medewerking zijn we in het bezit gekomen van dit volleybalveld'. Aldus sprak de heer J. de Wilde vóór het begin van een wedstrijd, die na de opening werd gespeeld. In een spannende strijd wist een ploeg van de Nijverheidsorganisatie een 2-1 overwinning te behalen op een ploeg van de Rijksverdedigingsorganisatie.

Dat dit veld in een behoefte voorziet is wel gebleken, er worden namelijk dagelijks onderlinge wedstrijden gespeeld.

Natuurlijk is dat prettig. Maar de heer De Wilde verzekerde mij dat het nog prettiger zou zijn, indien meer TNO-medewerkers zich als lid wilden aanmelden, daar de kosten voor net en ballen niet op een klein groepje afgewenteld mogen worden. Voor twee kwartjes per maand is men lid en kan men aan de wedstrijden deelnemen. L. SCHEFFER

Schaken

Op maandag 3 oktober j.l. is in onze kantine op initiatief van de heer Honderd van het Iweco-TNO een snelschaakwedstrijd gehouden, waarbij het ging om de persoonlijke resultaten van de deelnemers (van resp. Iweco, RAI en MI).

Hierbij waren de slagen niet van de lucht, zowel van de stukken op de borden als van de gong (het geluid van dit apparaat was zeer goed te horen om de 5 of 10 seconden via een bandrecorder en versterker!).

Deze avond - die was bedoeld als officiële opening van het nieuwe seizoen - is heel plezierig

Aan het eind kon aan de koplopers van de drie groepjes een prijs worden uitgereikt (welwillend

K. VESTRAATE
Metaalinstituut TNO